

Výzkum politických a ekonomických elit v České republice

Zpráva z národní části výzkumu *Integrated and United: A quest for Citizenship in an “ever closer Europe”* (INTUNE)

Zdenka Mansfeldová, Barbora Stašková

Praha, září 2007
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Vážená paní, vážený pane,

Předkládáme Vám stručnou zprávu z výzkumu, realizovaného v první polovině roku 2007, který je součástí evropského projektu INTUNE – Integrated and United: A Quest for Citizenship in an ‘ever closer Europe.’¹ Cílem celého projektu je výzkum změn v rozsahu, povaze a charakteristice občanství, které v současnosti prochází změnou v důsledku prohlubování a rozšiřování Evropské unie. Zaměřuje se na integrační a decentralizační procesy na národní i evropské úrovni, které ovlivňují tři základní dimenze občanství: identitu, reprezentaci a výkon dobrého vládnutí. Výzkumu se zúčastnilo 19 zemí a Česká republika byla jednou z nich. Řešitelem byl konkrétně Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. Výzkum byl realizován v těchto zemích: Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Francie, Itálie, Litva, Maďarsko, Německo, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Srbsko, Španělsko, Turecko, Velká Británie.

Na tomto místě bychom rádi poděkovali všem, kteří se jako respondenti výzkumu zúčastnili. Byli to poslanci/poslankyně Parlamentu České republiky a představitelé/představitelky ekonomických elit. Bez jejich ochoty spolupracovat a času, který nám věnovali, bychom projekt nemohli realizovat.

Pokud Vás předložené výsledky zaujmou a budete se chtít o výzkumu a projektu dozvědět víc, obraťte se na odpovědnou řešitelku české části projektu PhDr. Zdenku Mansfeldovou, CSc. (zdenka.mansfeldova@soc.cas.cz, tel. 221 183 563).

Zdenka Mansfeldová, Barbora Stašková

¹ Projekt je součástí 6. Rámcového programu Evropské unie, Priority 7: Citizens and governance in a knowledge based society, registrační č. CIT3-CT-2005-513421. Koordinátory jsou profesori Pierangelo Isernia a Maurizio Cotta z univerzity v Sieně, Itálie.

Obsah:

1. Informace o projektu
2. Základní charakteristiky respondentů
 - 2.1. Politické elity
 - 2.2. Ekonomické elity
3. Hlavní výsledky výzkumu v mezinárodním srovnání
 - 3.1. Mezinárodní zkušenosti
 - 3.2. Vazba k různým úrovním komunit, národní a evropská identita
 - 3.3. Důvěra národním a evropským institucím
 - 3.4. Co ohrožuje EU, jaký by měl být její cíl
 - 3.5. Národní a evropská úroveň politiky
 - 3.6. Reflexe EU
 - 3.7. Percepce evropské politiky a EU

1. Informace o projektu

Proces evropské integrace, politický vývoj v Evropské unii a vytváření institucionálního rámce EU jsou ovlivňovány vztahem mezi elitami a občany. Díky četným výzkumům veřejného mínění je k dispozici relativně dostatek informací o postojích občanů k procesům evropské integrace a utváření evropské identity. Jinak je tomu v případě elit, kde je možné hovořit o deficitu systematického komparativního výzkumu. Vyplnit tuto mezeru je potřebné vzhledem k historickému okamžiku významného rozšíření EU směrem na východ a prohlubování integračních procesů. Tradiční dělení východ-západ přestává platit a vyvstává celá řada otázek spojených s utvářením nové identity, cílů evropské integrace, role nadnárodních politických institucí, vztahu evropských a národních politických institucí.

Z našich dosavadních poznatků vyplývá, že elity, zejména národní elity, mohou plnit velmi důležitou roli v utváření politické komunity a její identity, ale také prostřednictvím médií mohou významně ovlivňovat veřejné mínění a názory na různé oblasti. Proto jsou poznatky o politických, ekonomických a společenských elitách v „nové Evropě“ velmi důležité. Z tohoto důvodu byl výzkum zaměřen na zmapování postojů elit ve vztahu ke třem dimenzím: politické identitě, reprezentaci zájmů a rozsahu vládnutí.²

Výzkum byl realizován formou rozhovoru tazatele s respondentem podle standardizovaného dotazníku. Pouze ve výjimečných případech bylo použito telefonické interview či vyplnění dotazníku a zaslání poštou. Český výzkumný tým se skládal z koordinátorky české části projektu a sedmi spolupracovníků³. Přípravné práce, z nichž je třeba zmínit zejména překlad dotazníku a jeho adaptaci na české poměry a výběr respondentů, probíhaly od prosince 2006 do poloviny února 2007. Vlastní sběr dat byl realizován v období od poloviny února do poloviny července 2007.

Základní kritéria výběru a velikost souboru byla stanovena řídicí skupinou projektu a byla stejná pro všechny zúčastněné země, nezávisle na jejich velikosti či početnosti zákonodárního sboru. Kritéria výběru byla ovšem stanovena odlišně pro politické a pro ekonomické elity.

U poslanců byl proveden kvótní výběr, který se řídil následujícími kritérii: příslušnost k vládní koalici či opozici a následně stranická příslušnost, počet funkčních období ve sněmovně, politická zkušenost (tzv. frontbench politicians), věk, pohlaví. V případě ekonomických elit byla zvolena jiná strategie a výběr byl složitější. Soubor měl zahrnovat čelní představitele⁴ firem, asociací v ekonomické oblasti a předních finančních ústavů. Oporou pro výběr ekonomických subjektů byl seznam „Czech Top 100“. Postupovali jsme v seznamu systémem shora dolů, v konkrétní firmě pak od top managementu směrem k nižší úrovni. Vynechány byly vzhledem k charakteru otázek firmy, kde nebyl žádný český člen top managementu. Obecně lze konstatovat, že počet odmítnutí účasti ve výzkumu byl mnohem vyšší u ekonomických elit, srovnáváno s velikostí výběrového souboru a ve srovnání s politickými reprezentanty. To byl obecný, nejen specifický český problém. Podrobnější informaci přináší tabulka 1.

² H. Best, M. Cotta, L. Verzichelli, Position paper of Working group on Elite, presented on the INTUNE Kick-off Meeting, 29th Sept-2nd Oct. 2005, Siena, Italy.

³ Byli to: Barbora Stašková, Alžběta Bernardyová, Kateřina Svobodová, Tomáš Lacina, Václav Voráček, Vlastimil Nečas a Karel Vališ. Patří jim všem dík za skvělou týmovou práci.

⁴ Pravidlo bylo jedna firma – jeden představitel.

Tabulka 1. Přehled realizovaných interview

	Kontaktováno osob	Počet odmítnutí	Počet realizovaných interview
Politické elity	111	31 (28%)	80
Ekonomické elity	68	26 (38%)	42
Celkem	179	57 (32%)	122

Výzkumu se v České republice zúčastnilo 122 respondentů - 80 poslanců a 42 představitelů ekonomických elit. Pro všechny zúčastněné země byl stanoven stejný počet (80 + 40), bez rozdílu velikosti základního souboru (početnosti zákonodárního sboru) či velikosti země.⁵ Celkem se výzkumu zúčastnilo ve všech zúčastněných zemích 1813 respondentů, větší bylo zastoupení ze starých členských zemí EU, viz tabulka 2.⁶ Do zpracování nejsou zahrnuty zúčastněné země, které nejsou členy Evropské unie – Srbsko a Turecko.

Tabulka 2. Mezinárodní soubor – základní přehled

	Celkem	Politické elity		Ekonomické elity	
		N	%	N	%
Česká republika	122	80	-	42	-
Celý mezinárodní soubor	1813	1228	100	585	100
<i>Z toho:</i>					
Staré členské země EU	1006	712	58,0%	294	50,3%
Nové členské země EU	807	516	42,0%	291	49,7%

V následujících tabulkách uvádíme výsledky až na výjimky v procentech. Pro lepší představu o názorech a postojích českých elit uvádíme výsledky v mezinárodním kontextu. Prezentované výsledky tak umožňují porovnat Českou republiku se starými členskými zeměmi EU⁷ a novými členskými zeměmi EU⁸.

2. Základní charakteristiky respondentů

Tabulka 3. Věk a vzdělání

PRŮMĚRNÉ HODNOTY	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Průměrný věk	48,58	45,20	51,24	53,23	49,65	47,29
Podíl mužů (v %)	77	88	65	94	81	82
Podíl žen (v %)	23	12	35	6	19	18
Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Neuvedeno	1	4	5	2	0	1
Středoškolské	10	5	8	4	5	2
Vysokoškolské	73	75	76	80	78	82
Vědecká kvalifikace (PhD., CSc. a dal.)	16	14	12	13	17	16

⁵ Při usilovné snaze naplnit stanovený počet 40 respondentů se nám nakonec podařilo realizovat 42 rozhovorů a všechny byly zařazeny do zpracování.

⁶ V případě několika málo zemí není datový soubor dosud kompletní, proto je celkový počet respondentů nižší než plánovaných 2280.

⁷ Výzkumu se ze starých členských zemí EU zúčastnily: Belgie, Dánsko, Francie, Itálie, Německo, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Španělsko, Velká Británie.

⁸ Výzkumu se z nových členských zemí EU zúčastnily: Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Litva, Maďarsko, Polsko, Slovensko.

Dotazované české politické i ekonomické elity jsou mladší než je průměr v nových i starých členských zemích EU. Většina příslušníků elit má vysokoškolské vzdělání, doplněné ještě v 16%, resp. 14% případů vědeckou kvalifikací. V mezinárodním srovnání je ale obrázek méně příznivý, ve starých členských zemích a zejména v nových členských zemích EU jsou zkoumané elity v průměru vzdělanější. Platí to zejména pro ekonomické elity.

Tabulka 4. Typ vzdělání

VZDĚLÁNÍ V OBORU:	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Inženýrském	24	20	6	21	24	30
Právním	13	3	33	17	16	6
Ekonomickém	13	58	12	38	15	47
Společensko-vědním	8	0	21	15	11	4
Humanitním	6	0	12	2	15	4
Jiném	38	20	17	6	20	9

Pokud jde o typ vzdělání, zde je nutné považovat údaje spíše za orientační. V každém případě stojí za pozornost menší zastoupení respondentů s právnickým vzděláním mezi ekonomickými elitami jak v ČR, tak vůbec v nových členských zemích. Naopak mezi ekonomickými elitami v ČR nenajdeme respondenty se společensko-vědním či humanitním vzděláním, ale početnější je skupina s ekonomickým vzděláním.

Ptali jsme se také na to, jak respondenti vidí sami sebe na pravolevé škále politického spektra. Ačkoliv čeští poslanci pocházeli ze všech parlamentních stran a měli by být rovnoměrněji rozloženi v politickém spektru, nalevo od středu, jak ukazuje tabulka 5, je prázdko. Výrazně pravicověji se zařazuje česká ekonomická elita, která se jeví v mezinárodním srovnání nejpravicovější. V českém případě je také největší rozdíl mezi tím, jak se na pravolevém spektru zařazuje politická a ekonomická elita; nejmenší rozdíl nacházíme ve starých členských zemích.

Tabulka 5. Zařazení na pravolevé škále

KAM BYSTE ZAŘADIL(A) SAMA SEBE NA LEVO-PRAVÉ OSE, KDE 0 ZNAMENÁ LEVICE A 10 ZNAMENÁ PRAVICE?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
<i>Průměrná hodnota</i>	5,34	7,03	4,60	5,85	5,49	6,26

Poznámka: levice (0-1); levý střed (2-3); střed (4-6); pravý střed (7-8); pravice (9-10).

2.1. Politické elity

Struktura českého výběrového souboru podle výběrových kritérií byla vůči základnímu souboru zachována, zachován byl i poměr mezi vládní koalicí a opozicí. To bylo důležité mimo jiné z toho důvodu, že strany mají různý postoj k otázkám evropské integrace a jejích důsledků. Pouze v případě pohlaví jsou mírně nadreprezentovány ženy-poslankyně. Zkušení politici, tzv. frontbench politicians, tvořili 36% vzorku. Ve výběrovém souboru je také vyšší podíl zkušených poslanců (63,7%), kteří jsou ve sněmovně více než jedno funkční období než v základním souboru (54,5%). Celkový přehled přináší následující tabulka 6.

Tabulka 6. Základní přehled o výběrovém souboru

	Základní soubor (leden 2007)		Osloveno		Výběrový soubor	
	N	%	N	%	N	%
Frontbencher¹						
Ano	-	-	39	35	29	36,3
Ne	-	-	72	65	51	63,7
Celkem	200	100	111	100	80	100
Volební období						
1	91	45,5	38	34	29	36
>1	109	54,5	73	66	51	64
Věk						
≤ 50	112	56	61	55	44	55
≥ 51	88	44	50	45	36	45
Pohlaví						
Muži	169	84,5	88	79	63	78,7
Ženy	31	15,5	23	21	17	21,3
Politická strana						
<i>Strany vládní koalice</i>	100	50,0	40	50,0	41	51,25
ODS	81	40,5	33	41,25	32	40
KDU-ČSL	13	6,5	5	6,25	6	7,5
Zelení	6	3,0	2	2,5	3	3,75
<i>Opozice</i>	100	50,0	40	50,0	39	48,75
ČSSD	74	37,0	30	37,5	28	35
KSČM	26	13,0	10	12,5	11	13,75
<i>Nezařazení</i>			-	-	-	-

¹ – Frontbenchers jsou zkušení politici, ve výzkumu vymezení jako bývalí či současní ministři a jejich první náměstkové, předsedové či místopředsedové Poslanecké sněmovny, předsedové poslaneckých klubů a předsedové parlamentních výborů.

2.2. Ekonomické elity

V případě ekonomických elit byl určen jiný výběrový postup a zvolena jiná strategie. Pro výběr firem, jak již bylo řečeno v úvodu, jsme využili seznam „Czech Top 100“ 2005 (finanční a nefinanční podniky).⁹ Výběrový soubor ekonomických elit zahrnuje tedy vrcholné představitele firem, podnikatelských a zaměstnavatelských asociací a bankovního sektoru. Jelikož velká část oslovených na opakované žádosti nereagovala, byli jsme nuceni využít také představitele významných firem, které se v seznamu nevyskytují, ale jsou důležitými ekonomickými aktéry českého hospodářství. Výsledný soubor má tedy následující strukturu:

- 32 firem, z nichž 15 bylo mezi „Czech Top 100“ 2005.
- Čtyři finanční instituce: Československá obchodní banka, a.s., Komerční banka a.s., Raiffeisenbank, Český institut pro franchising (ČIF).

⁹ „Czech Top 100“ 2006 nebyl v době výběru k dispozici.

- Šest podnikatelských a zaměstnavatelských asociací: Svaz průmyslu a dopravy ČR, Svaz zaměstnavatelů ve stavebnictví, Hospodářská komora, Agrární komora, SANANIM, A.N.O. (obě poslední jsou činné v sektoru zdravotnictví).

3. Hlavní výsledky výzkumu v mezinárodním srovnání

Následující část zprávy přináší přehled a analýzu výsledků za Českou republiku; tam, kde to bylo možné, ukazujeme je v širší komparativní perspektivě. Přinášíme také výsledky za celý mezinárodní soubor a zvláště za staré a nové členské země Evropské unie. Ačkoliv se projektu účastní také Srbsko a Turecko, data za tyto země dosud nejsou kompletní a nejsou do tohoto zpracování zahrnuta. Omezili jsme se tedy pouze na členské země EU, které podle našeho názoru tvoří vhodný rámec pro komparaci. Kromě toho, že samostatně uvádíme údaje za Českou republiku, srovnáváme výsledky starých a nových (včetně ČR) členských zemí EU a jejich ekonomických a politických elit. Většina dat představuje procentní rozložení v jednotlivých sloupcích, v případě odlišného formátu čísel to uvádíme u každé z nich.

3.1. Mezinárodní zkušenosti

Ekonomické elity v ČR mají obecně více zahraničních zkušeností a kontaktů a jsou pro ně lépe vybaveny než české politické elity, zkušenost ze života v zahraničí mají dokonce čtyřikrát častěji (viz tabulka 7). Ve srovnání s poslanci z nových členských zemí se čeští poslanci dlouhodobě za hranicemi pohybovali dvakrát méně. Stejný poměr platí i vůči politickým elitám ze starých členských zemí EU, kde v jiné členské zemi EU žil déle než půl roku více než každý třetí dotázaný. Žádná ze skupin se ale nemůže srovnávat se zkušenostmi ekonomických představitelů starých zemí EU, neboť z nich dokonce každý druhý strávil minimálně půl roku mimo svoji zemi.

Práce na vysokých postech ve velkých firmách tedy znamená častěji nutnost zahraniční zkušenosti a mobility, která, jak dále uvidíme, přináší i kosmopolitnější pohled na různé skutečnosti.

Tabulka 7. Život v zahraničí

ŽIL(A) JSTE NĚKDY V NĚJAKÉ JINÉ ČLENSKÉ ZEMI EU?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Ano	8	36	30	51	16	32
Ne	92	64	70	49	84	68

Tabulka 8. Zkušenosti se studiem v zahraničí

MÁTE ZKUŠENOST ZE STUDIA V ZAHRANIČÍ?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Ano	20	29	25	44	25	35
Ne	80	71	75	56	75	65

Se zkušeností dlouhodobého pobytu a studia v zahraničí úzce souvisí znalost cizích jazyků (tab. 9). Jak se ale ukázalo, ekonomické a politické elity se v jazykové vybavenosti výrazně neliší. Většina z nich se nějakým cizím jazykem domluví, i když ekonomické elity ovládají v průměru o něco více cizích jazyků a nejlépe jsou na tom ekonomické elity nových zemí, kde průměr činí 2,29. Jedním z možných vysvětlení může být znalost cizích jazyků postkomunistických ekonomických elit jako podmínka získání vysoké manažerské pozice ve firmách se zahraničním vlastníkem nebo také znalosti podobných řečí svých sousedů.

Tabulka 9. Jazyková vybavenost

MLUVÍTE JEŠTĚ NĚJAKÝM JINÝM EVROPSKÝM JAZYKEM, ODLIŠNÝM OD VAŠEHO RODNÉHO JAZYKA?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Žádným	5	5	7	4	5	2
1	36	36	37	23	31	21
2	35	31	30	37	35	37
3	21	24	18	27	21	28
4 a více	3	5	8	9	8	12
Průměr	1,83	1,93	1,85	2,17	1,99	2,29

Znalost většího množství jazyků v ČR i v dalších nových členských zemích souvisí pochopitelně s velikostí těchto zemí a také s blízkostí jejich řeči, takže např. 7% českých ekonomických elit uvedlo znalost polštiny, což u Britů nebo Francouzů nenastává. Nejvýznamnějším a nejčastěji uváděným cizím jazykem je bezkonkurenčně angličtina, její znalost dokonce uvádí 94% ekonomických elit ze staré Evropy. Následuje ji němčina, která je ale častější v nových zemích (v ČR dokonce každý druhý byznysmen umí německy), zatímco stará EU má na druhém místě francouzštinu (55 a 60%). Tu ovládá také o něco více politických elit v nových zemích EU než ekonomických. Podíl na o něco vyšší a rozmanitější znalosti cizích jazyků má také velké množství elit z postkomunistických zemí (44%), které mluví dalšími jazyky, nejčastěji ruštinou (viz tabulka 10).

Tabulka 10. Znalost konkrétních cizích jazyků

NEJČASTĚJŠÍ CIZÍ JAZYKY	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Angličtina	70	81	81	94	63	85
Němčina	44	50	22	27	32	36
Francouzština	11	10	55	60	13	10
Španělština	4	7	17	25	2	5
Italština	1	2	10	14	2	4
Polština	4	7	0	0	9	7
Jiné než oficiální jazyky EU (Pozn.: nejčastěji jde o ruštinu)	31	14	4	5	44	44

Pozn. Jedná se pouze o znalost cizího jazyka, tj. mimo svůj mateřský jazyk.

Kosmopolitnější způsob života ekonomických elit dokládá také četnost úzkých kontaktů v zahraničí (tab. 11). Blízké známé nebo příbuzné má totiž v zahraničí každý šestý z deseti českých ekonomických elit, zatímco u českých poslanců je to každý pátý. Přestože má tedy velká část z nich nějaké známé v zahraničí, toto číslo je ve srovnání s elitami ze starých zemí EU významně nižší. Co se soukromého života týče, zdají se být české elity více uzavřené a pouze díky svým sousedům se výsledek nových členských zemí EU přibližuje starším členům. Zajisté hraje roli také studium v zahraničí, ze kterého si lidé často přiváží kontakty na kolegy z jiných zemí a proto se dalo očekávat, že číslo bude pro ČR nižší, ale 20% rozdíl vůči staré Evropě je překvapivě vysoký.

Tabulka 11. Úzké osobní kontakty se zahraničím

POKUD JDE O VÁŠ OSOBNÍ ŽIVOT, MÁTE NĚJAKÉ PŘÍBUZNÉ NEBO BLÍZKÉ ZNÁMÉ, KTERÍ ŽIJÍ NEBO POCHÁZÍ Z JINÉ ZEMĚ EU:	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Ano	53	64	75	84	72	79
Ne	48	36	25	16	28	21

Ačkoliv jazyková bariéra u českých vrcholných představitelů není problémem, zahraniční média je ve srovnání s kolegy z ostatních zemí příliš nezajímají. Každý den je používá jen pětina politických reprezentantů a dvakrát více ekonomických elit. Ve srovnání s představiteli starých, ale i nových zemí je to až o 10% méně. Zdá se, že elity, a platí to více pro politickou reprezentaci, se více zajímají o to, co se děje doma než za našimi hranicemi, k čemuž přispívají i jejich nižší kontakty se známými v zahraničí.

Tabulka 12. Využívání cizích informačních zdrojů

JAK ČASTO POUŽÍVÁTE K ZÍSKÁNÍ INFORMACÍ JINÁ NEŽ ČESKÁ MÉDIA?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Každý den	21	41	30	59	33	44
Jednou za týden	33	32	32	25	25	27
Občas	45	27	39	16	43	29

Tento fakt je ještě více patrný v následující tabulce č. 13, která ukazuje jasný nezáměr českých poslanců pracovně působit za našimi hranicemi. O profesní kariéře na evropské úrovni neuvažuje 94% dotázaných, zatímco 41% ekonomických elit, stejné procento jako u západních kolegů, se této myšlence nebrání. Přesto ale většina dotázaných s myšlenkou kariéry za hranicemi své vlasti příliš nekoketuje.

Tabulka 13. Evropská kariéra

UVAŽUJETE O PROFESNÍ KARIÉŘE NA EVROPSKÉ ÚROVNI?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Ano	6	41	22	41	24	35
Ne	94	59	78	59	76	65

3.2. Vazba k různým úrovním komunit, národní a evropská identita

Ptali jsme se na to, jak pevně se cítí být elity svázány s různými lokálními celky (tab. 14). Jako nejsilnější se u českých politických elit objevila vazba na vlast, těsně následovaná vazbou na jejich město, obec, kde dvě třetiny uvedly, že se cítí být s danými celky velmi svázány a zbytek, že se cítí být spíše svázán. Následuje o trochu slabší vazba na region, kraj a až na čtvrtém místě je vazba na Evropu. Toto pořadí se vyskytuje u všech politických elit v EU. Ekonomické elity ale v nových i starých členských zemích dávají přednost vazbě na Evropu před vazbou na vlastní region. Je to především dáno tím, že je jejich zaměstnání přivedlo do velkých měst a vazby na původní místo bydliště byly rozvolněny, zatímco poslanci jsou ve stálém kontaktu se svým regionem/krajem, neboť právě za něj byli zvoleni do současné pozice a část z nich se do něj po ukončení svého mandátu pravděpodobně opět vrátí.

Zajímavé je, že české ekonomické elity vyjadřují vůbec nejvzlažnější vztah ke všem dotazovaným komunitám, a přesto, že nejsou mezi nejkosmopolitnějšími, vyjadřují na prvním místě nejsilnější vazbu k Evropě, i když i ta je stále nižší než v ostatních zemích.

Tabulka 14. Vazby na komunitu

LIDÉ CÍTÍ RŮZNĚ SILNOU VAZBU K JEJICH MĚSTU, OBCI, REGIONU, STÁTU, K EVROPĚ. JAK JE TOMU VE VAŠEM PŘÍPADĚ? (Velmi svázán / spíše svázán)	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
s Vaší zemí	79/21	24/62	70/22	65/30	86/13	66/27
s Vaším městem/obcí	74/24	24/55	71/24	43/39	73/25	42/43
s Vaším regionem/krajem	55/41	12/51	53/35	31/38	52/37	30/42
s Evropou	24/51	27/51	41/47	40/47	34/52	33/48

Poznámka: Možnosti odpovědí byly: cítíte se velmi svázán(a), spíše svázán(a), spíše nesyvázán(a) nebo zcela nesyvázán(a) se jmenovanou lokalitou. Zbytek do 100% tedy tvoří negativní odpovědi.

V otázce národní identity (tab. 15), v tom, co si respondent představí pod výrazem „být pravým Čechem“, vychází u českých politických elit nejvýrazněji faktor „cítit se Čechem“, následovaný potřebou sdílet české kulturní tradice, schopností ovládat český jazyk a nutností respektovat české zákony a instituce. Ekonomické elity toto pořadí ale opět nesdílejí a za nejdůležitější považují nutnost ovládat český jazyk. Následuje respekt k zákonům a až poté potřeba vnitřní identifikace s národem. Obecně jsou ale opět k většině faktorů rezervovanější, než je tomu u politických reprezentantů.

Podobně tomu je u jejich postkomunistických kolegů, kteří na prvním místě, oproti politickým představitelům, akcentují znalost národního jazyka před vnitřním pocitem sounáležitosti. Ještě zajímavější ale je odlišnost elit nových členských zemí od svých starších unijních kolegů v otázce respektu k národním zákonům a institucím, které jsou pro západní elity, jak ekonomické tak politické, jednoznačně na prvním místě. Úcta a dodržování právního státu jako faktor pravé národní identity tak hraje ve starých členských zemích EU prim i před znalostí národního jazyka, nebo vnitřním pocitem sounáležitosti k národu. Také státní občanství získává v těchto zemích u politických elit větší váhu než faktor sdílení národních kulturních tradic.

Tabulka 15. Národní identita

LIDÉ SE LIŠÍ V TOM, CO SI PŘEDSTAVUJÍ POD VÝRAZEM BÝT PRAVÝM ČE- CHEM (doplněno vždy jméno dané země). JAK DŮLEŽITÉ JSOU PODLE VÁS V TĚTO SOUVISLOSTI NÁSLEDUJÍCÍ FAKTORY? (Velmi důležité / spíše důležité)	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Cítit se Čechem	77/22	48/29	59/27	56/35	83/16	68/24
Sdílet české kulturní tradice	69/28	31/50	38/45	45/42	66/31	48/44
Ovládat český jazyk	68/29	52/38	62/30	65/32	72/25	69/28
Respektovat české zákony a instituce	64/30	48/40	74/22	72/23	70/26	58/31
Být občanem ČR	33/46	21/45	47/34	38/40	45/35	39/33
Mít české rodiče	29/53	17/38	19/33	19/39	40/38	32/39
Být narozen v České republice	18/53	12/33	18/30	15/34	32/35	21/39
Být křesťan	3/23	2/5	11/17	7/23	20/29	10/21

Ačkoliv původ (být narozen v dané zemi) hraje také důležitou roli, není tak zdůrazňován jako předchozí faktory. Role křesťanství v otázce národní identity poukazuje na český sekularismus, kdy naprostá většina dotázaných je nepovažuje za důležité. Ačkoliv propojení víry s národní totožností není důležité ani v ostatních zemích, v ČR získalo jednoznačně nejnižší

skóre. Zajímavé ale je, že ve starých zemích EU je tento faktor o něco méně důležitý než v nových členských zemích. Je to způsobeno pravděpodobně tím, že celkově jsou v těchto zemích akcentovány všechny faktory více, než je tomu ve starých členských zemích a důraz na národní identitu v těchto postkomunistických zemích hraje důležitou roli.

Identická otázka byla také položena směrem na evropskou identitu (tab. 16) a uspořádání odpovědí je podobné, alespoň na prvních čtyřech místech. Na první pozici před ostatní faktory se u českých elit dostala potřeba znalosti nějakého evropského jazyka, následovaná pocitem evropské sounáležitosti, respektováním norem a institucí EU a sdílením evropských kulturních hodnot a tradic. V tomto pořadí se dokonce shodli obě skupiny elit. Rovněž u ostatních skupin je pořadí podobné.

Celkové skóre důležitosti jednotlivých aspektů je u otázky národních identit o něco vyšší, než je tomu u otázek na evropskou identitu, s výjimkou faktoru křesťanské víry. Ta je v souvislosti evropské sounáležitosti hodnocena u Čechů výše, než je tomu v souvislosti s národní identitou. Je tedy patrné, že Češi reflektují křesťanství spíše v kontextu socio-kulturní tradice Evropy než jako samostatný fenomén víry a národní identity. U ostatních zemí EU tomu tak ale není.

Tabulka 16. Evropská identita

LIDÉ SE LIŠÍ V TOM, CO SI PŘEDSTAVUJÍ POD VÝRAZEM BÝT EVROPA-NEM. JAK DŮLEŽITÉ JSOU PODLE VÁS V TÉTO SOUVISLOSTI NÁSLEDUJÍCÍ FAKTORY? (<i>Velmi důležité / spíše důležité</i>)	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Ovládat nějaký evropský jazyk	65/29	79/14	56/27	69/25	63/29	75/20
Cítit se Evropanem	63/29	57/24	58/28	64/28	72/25	67/28
Respektovat normy a instituce EU	43/44	33/50	65/19	74/21	57/36	58/34
Sdílet evropské kulturní tradice	37/49	33/48	30/42	42/40	45/46	46/44
Mít rodiče pocházející z Evropy	8/44	17/24	16/32	14/36	17/41	17/36
Být narozen v Evropě	6/41	10/36	16/36	17/31	16/36	16/37
Být křesťan	5/28	2/17	10/18	5/21	15/30	5/21

3.3. Důvěra národním a evropským institucím

Rozsah otázek na důvěru národním a evropským institucím byl odlišný u politických a ekonomických elit (tabulka 17). Nejvyšší důvěru z politických institucí získává u ekonomických elit krajský úřad. Tato instituce patří na rozdíl od ČR v celkovém průměru za staré a nové členské země k nejméně důvěryhodným. Roli jistě hraje rozdílnost tohoto orgánu v politickém systému konkrétní země, ale jaký důvod vede k nejlepšímu hodnocení české ekonomické elity by bylo zapotřebí vyzkoumat samostatnou otázkou. Při pohledu na zbytek zkoumaných institucí je ale patrné, že šlo částečně o vylučovací hodnocení, když všechny ostatní získaly negativní a velmi podobné známky. Ani evropské, ani české vrcholné orgány u českých ekonomických elit nebudí přílišnou důvěru.

Pořadí důvěryhodnosti evropských institucí vede u českých poslanců Evropská rada ministrů, Evropský parlament a důvěru naopak nebudí u poslanců práce Evropské komise. Východní političtí kolegové to vidí obdobně, pouze s tím rozdílem, že jejich důvěra je o několik málo bodů vyšší, a tak i EK získává mírně pozitivní hodnocení. U zkušenějších západních kolegů vede Evropský parlament a až za ním je Rada ministrů a EK.

Při pohledu na nové a staré členské země EU je evidentní obecně nižší důvěra v politické instituce u nováčků a zároveň převrácené vidění. Tedy že ve starých zemích EU budí větší důvěru národní politické instituce před těmi evropskými, zatímco u mladších kolegů v EU jsou důvěryhodnější orgány evropské.

Tabulka 17. Důvěra v instituce

ŘEKNĚTE MI PROSÍM ZA POUŽITÍ ŠKÁLY OD 0 DO 10, JAK VY OSOBNĚ VĚŘÍTE TOMU, ŽE NÁSLEDUJÍCÍ INSTITUCE OBVYKLE ČINÍ SPRÁVNÁ ROZHODNUTÍ. (průměrné hodnoty)	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Krajskému úřadu		5,73		5,35		4,85
Národní vládě		4,55		6,10		4,74
Národnímu parlamentu		4,21		6,16		4,37
Evropské Radě ministrů	5,31	4,45	5,82	5,57	5,89	5,44
Evropskému parlamentu	5,26	4,15	6,40	5,48	5,77	5,17
Evropské komisi	4,89	4,18	5,56	5,63	5,66	5,42

Pozn. 1. Otázky na důvěru v národní politické instituce nebyly položeny politickým elitám - tmavě označená políčka.

2. "0" znamená naprostou nedůvěru a „10“ znamená naprostou důvěru. Za pozitivní lze tedy považovat hodnocení od 5 výše.

Zeptali jsme se také na efektivitu různých prostředků ovlivňování politických rozhodnutí, pochopitelně politických i ekonomických elit jen na ty relevantní (tab. 18). Obou táborů jsme se zeptali na vliv národní vlády na rozhodování EU nebo parlamentu a všichni se přiklání spíše k silnějším národním vládám, a to i samotní poslanci národních parlamentů.

Ekonomické elity ze všech předložených možností považují za nejefektivnější způsob k ovlivňování evropských rozhodnutí přímý lobbying v evropských institucích. Jejich názor je pochopitelný, když si uvědomíme, že jsme se dotazovali představitelů největších firem na českém trhu, tedy nejsilnějších ekonomických aktérů v ČR, kteří si často sami určují, co se kam bude v hospodářství ČR dít. Podobně je tomu u ekonomických elit v ostatních zemích. Také národní vláda se jeví být pro ekonomické elity důležitým aktérem, podobně jako evropské obchodní a podnikatelské asociace. Identicky to vidí byznysmeni ze staré EU, ale ti z nových zemí EU jsou ke svým národním vládám a jejich vlivu poněkud skeptičtější. V součtu kladných odpovědí se u nich dokonce dostává až na předposlední místo z dotazovaných variant, před vliv národních parlamentů, které jsou u všech dotázaných na posledním místě.

Politických elit jsme se ještě zeptali na efektivitu lobování prostřednictvím evropských politických stran. Tento způsob je podle nich méně efektivnější než lobování prostřednictvím aktivování kontaktů s evropskými institucemi. Dokonce i obě tyto evropské lobbyistické možnosti považují politické elity za méně efektivní než národní parlamenty a jejich výbory nebo komise.

Tabulka 18. Efektivnost způsobů ovlivňování evropských politických rozhodnutí

EXISTUJÍ RŮZNÉ CESTY PRO NÁRODNÍ EKONOMICKÉ ELITY JAK OVLIVŇOVAT EVROPSKÁ POLITICKÁ ROZHODNUTÍ. JAK BYSTE OHODNOTIL(A) KAŽDOU NÁSLEDUJÍCÍ MOŽNOST? (<i>Zcela efektivní / spíše efektivní</i>)	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
prostřednictvím národní vlády	28/54	17/52	15/51	11/54	13/50	9/42
prostřednictvím parlamentu, např. přes jeho výbory a komise	5/32	5/24	8/34	4/27	5/34	7/24
lobbyingem v evropských institucích		29/52		25/49		22/51
prostřednictvím evropských obchodních či podnikatelských asociací		15/59		11/59		14/52
prostřednictvím Evropského ekonomického a sociálního výboru		9/40		6/37		6/48
aktivováním kontaktů s evropskými institucemi	15/53		11/49		12/55	
prostřednictvím evropské politické strany	10/49		10/44		8/48	

Poznámka: Hodnocení bylo na škále od jedné do čtyř, kde 1 znamená zcela neefektivní a 4 velmi efektivní.

Kontakty s EU

S lobováním úzce souvisely i otázky na četnost kontaktů s jednotlivými mocenskými orgány a institucemi. V první otázce jsme se ptali na konkrétní instituce a u politických elit v ČR vyhrály kontakty s politickými stranami jiných států EU, následovaly je kontakty s evropskými zájmovými uskupeními a až poté evropská sociální hnutí a neziskové organizace mimo republiku. U západních kolegů tomu je obdobně, jen se druhé a třetí místo více přiblížilo. U východních kolegů českých poslanců je ale již markantnější rozdíl a hned po politických stranách jiných států EU to byly kontakty s evropskými NNO, což dává tušit větší napojení českých politiků na byznys.

Ekonomické elity ve všech sledovaných evropských zemích uvádí pochopitelně na prvním místě kontakty se zájmovými uskupeními, pak s neziskovými organizacemi a až na konec kontakty s politickými stranami jiných států EU. V celkovém pohledu jsou opět v častějším kontaktu s různými evropskými uskupeními elity z původních zemí EU.

Tabulka 19. Kontakty s EU

MĚL(A) JSTE V POSLEDNÍM ROCE KONTAKTY S: (<i>pouze kladné odpovědi</i>)	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Politickými stranami jiných států EU	73	19	71	23	65	10
Evropskými zájmovými uskupeními	47	52	61	74	40	51
Evropskými sociálními hnutími a neziskovými organizacemi mimo ČR	40	33	62	50	52	37

Co se týče frekvence kontaktů s představiteli a institucemi EU, jsou neaktivnějšími politické i ekonomické elity staré Evropy. České politické i ekonomické elity vykazují celkově nižší frekvenci kontaktů s představiteli a institucemi EU (viz tab. 20). Je zajímavé, že východoevropští představitelé byznysu jsou v kontaktu s evropskými institucemi ve srovnání se svými politickými protějšky méně často nebo dokonce vůbec, zatímco v západní Evropě tomu je naopak.

Tabulka 20. Četnost kontaktů s EU

JAK ČASTO JSTE BYL(A) V POSLEDNÍM ROCE V RÁMCI SVÝCH POLITICKÝCH (<i>pro pol.elity</i>) /PROFESNÍCH (<i>pro ekon.elity</i>) AKTIVIT V KONTAKTU S PŘEDSTAVITELI A INSTITUCEMI EU?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Nejméně jednou týdně	13	10	15	26	12	17
Nejméně jednou měsíčně	22	15	32	27	31	18
Nejméně jednou za tři měsíce	43	20	27	18	35	23
Nejméně jednou ročně	14	17	16	14	15	16
Ani jednou za poslední rok	9	39	11	16	7	26

Stejná otázka, ale zaměřená na kontakty s institucemi zemí mimo EU nebo jinými mezinárodními organizacemi dopadla ve výsledcích podobně, ale s nižším skóre (tab. 21). Nejčastěji jsou s nimi elity v měsíčním až čtvrtletním kontaktu a české ekonomické elity se s nimi dokonce ve většině případů nesetkaly ani jednou za poslední rok.

Tabulka 21. Četnost kontaktů mimo EU

JAK ČASTO JSTE BYL(A) V POSLEDNÍM ROCE V RÁMCI SVÝCH PROFESNÍCH AKTIVIT V KONTAKTU S PŘEDSTAVITELI A INSTITUCEMI ZEMÍ MIMO EU NEBO JINÝMI MEZI- NÁRODNÍMI ORGANIZACEMI?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Nejméně jednou týdně	6	7	8	19	6	12
Nejméně jednou měsíčně	22	7	27	26	20	17
Nejméně jednou za tři měsíce	21	32	25	26	28	27
Nejméně jednou ročně	25	17	24	12	27	18
Ani jednou za poslední rok	26	37	15	16	20	27

3.4. Co ohrožuje EU, jaký by měl být její cíl

Zajímavou oblastí výzkumu byla otázka na aspekty ohrožující EU a její cíle. V té první jsme se ptali na to, do jaké míry představují různá aktuální témata ohrožení soudržnosti a vztahů mezi Evropany (tab. 22). Jako nejpálčivější se jeví všem skupinám problém rostoucích nacionalistických postojů uvnitř členských zemí. Všechny politické elity a ekonomické elity starých členských zemí na druhém místě rizik pro soudržnost EU vidí ekonomické a sociální rozdíly mezi členskými státy EU, zatímco české a východoevropské ekonomické elity jim předřazují problém silících ambicí Ruska a částečně obavy z rozšíření EU o Turecko. České a západní politické elity také vyjadřují obavy z dopadů globalizace na sociální stát; tento problém ekonomické elity naopak nepovažují za nebezpečí. Obecně je tedy u politických elit vidět větší ohled na sociální otázky, než je tomu u ekonomických elit. U všech skupin je ale na posledním místě obava z přílišného přátelství USA s vybranými zeměmi EU.

Ukazuje se ale, že elity z postkomunistických zemí mají často poněkud výraznější obavy ze všech dotazovaných oblastí, s výjimkou strachu z rozšíření EU o jiné země než Turecko a příliš blízkého vztahu některých zemí s USA. Naopak mají pravděpodobně na základě zkuš-

nosti z dob socialismu oproti svým západním kolegům až dvojnásobně vyšší obavy ze snah Ruska ovlivňovat věci v Evropě.

TABUKA 22. DOMNÍVÁTE SE, ŽE NÁSLEDUJÍCÍ SKUTEČNOSTI JSOU/NEJSOU OHROŽENÍM VZTAHŮ A SOUDRŽNOSTI MEZI EVROPANY?

NÁRŮST NACIONALISTICKÝCH POSTOJŮ MEZI ČLENSKÝMI ZEMĚMI EU	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
je velkým nebezpečím	41	52	37	34	32	38
je spíše velkým nebezpečím	42	31	37	45	42	37
není příliš velkým nebezpečím	15	14	19	16	20	18
není vůbec žádným nebezpečím	3	2	7	5	6	7

EKONOMICKÉ A SOCIÁLNÍ ROZDÍLY MEZI ČLENSKÝMI STÁTY	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
jsou velkým nebezpečím	4	19	14	9	12	13
jsou spíše velkým nebezpečím	48	31	42	43	45	35
nejsou příliš velkým nebezpečím	46	43	33	35	36	44
nejsou vůbec žádným nebezpečím	3	7	12	13	8	8

DOPAD GLOBALIZACE NA SOCIÁLNÍ STÁT	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
je velkým nebezpečím	11	5	11	5	7	7
je spíše velkým nebezpečím	38	27	31	23	33	21
není příliš velkým nebezpečím	39	51	31	36	39	43
není vůbec žádným nebezpečím	13	17	27	37	21	29

IMIGRACE ZE STÁTŮ MIMO EU	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
je velkým nebezpečím	11	5	10	7	12	9
je spíše velkým nebezpečím	35	31	24	29	40	39
není příliš velkým nebezpečím	51	50	41	49	43	44
není vůbec žádným nebezpečím	3	14	25	15	5	8

ZASAHOVÁNÍ RUSKA DO EVROPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
je velkým nebezpečím	4	14	6	7	17	25
je spíše velkým nebezpečím	42	40	27	24	36	35
není příliš velkým nebezpečím	51	31	44	48	37	31
není vůbec žádným nebezpečím	4	14	23	21	10	8

ROZŠÍŘENÍ EU O TURECKO	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
je velkým nebezpečím	8	10	14	11	13	17
je spíše velkým nebezpečím	26	38	26	34	35	38
není příliš velkým nebezpečím	56	45	29	36	43	40
není vůbec žádným nebezpečím	10	7	30	19	8	6

ROZŠÍŘENÍ EU O DALŠÍ ZEMĚ NEŽ TURECKO	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
je velkým nebezpečím	0	5	8	8	2	4
je spíše velkým nebezpečím	16	27	25	30	18	20
není příliš velkým nebezpečím	64	59	35	44	57	59
není vůbec žádným nebezpečím	21	10	32	19	24	18

BLÍZKÝ VZTAH MEZI NĚKTERÝMI ZEMĚMI EU A SPOJENÝMI STÁTY AMERICKÝMI	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
je velkým nebezpečím	1	2	10	2	3	2
je spíše velkým nebezpečím	14	19	22	15	11	14
není příliš velkým nebezpečím	39	43	28	37	44	40
není vůbec žádným nebezpečím	46	36	40	46	43	43

V dalším kroku jsme dali elitám vybrat ze dvou možných cílů Evropské unie – větší konkurenceschopností či sociální ochranou. Výsledky (tabulka 23) ukázaly, že jak mezi ekonomickými, tak i politickými elitami zvítězil akcent na volný trh, s výjimkou poslanců ze starých členských zemí, kteří naopak preferují akcent sociální ochrany evropských občanů.

Tabulka 23. Cíle Evropské unie

PŘEČTU VÁM NYNÍ DVĚ TVRZENÍ; ŘEKNĚTE MI PROSÍM, KTERÉ Z NICH VÁM JE BLIŽŠÍ:	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
„Hlavním cílem Evropské unie by měla být větší konkurenceschopnost evropské ekonomiky na světových trzích.“	58	81	27	76	54	76
„Hlavním cílem Evropské unie by mělo být zajištění lepší sociální ochrany pro všechny její občany.“	33	7	44	8	24	11
<i>Obojí</i>	9	7	27	16	21	11

Pozn. zbytek do 100% tvoří odpovědi „Nevím“.

3.5. Národní a evropská úroveň politiky

V následující otázce jsme se ptali na různé politiky a na to, na jakých úrovních by bylo nejvhodnější je řešit, zda na evropské, národní nebo regionální úrovni.

Tabulka 24. NA JAKÉ ÚROVNI BY PODLE VÁS BYLO NEJVHODNĚJŠÍ ŘEŠIT NÁSLEDUJÍCÍ POLITIKY?

ZDRAVOTNICKÁ POLITIKA	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
na národní úrovni	71	57	48	55	56	54
na regionální a národní úrovni	10	12	7	4	16	11
na regionální úrovni	9	7	19	13	9	8
na evropské úrovni	4	17	6	15	4	10
na národní a Evropské úrovni	3	5	10	8	6	8
na všech třech	3	2	9	5	7	8
na regionální a evropské úrovni	1	0	2	1	0	0

Zdravotnická politika, stejně jako daňová politika získávají podobné výsledky, když je 71% českých poslanců navrhuje řešit na národní úrovni. Rovněž ostatní skupiny je vidí ze všech testovaných politik nejčastěji na národní úrovni. Zatímco politické elity preferují spolu s národní úrovní i regionální, ekonomické elity výrazněji podporují úroveň evropskou.

DAŇOVÁ POLITIKA	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
na národní úrovni	71	62	43	40	58	47
na evropské úrovni	16	19	20	33	10	19
na národní a Evropské úrovni	5	7	14	15	9	16
na regionální a národní úrovni	4	2	6	3	11	8
na všech třech	4	5	10	5	8	8
na regionální úrovni	0	5	5	2	3	2
na regionální a evropské úrovni	0	0	2	0	0	0

Také politika zaměstnanosti by podle všech měla být řešena především na národní úrovni, ale na druhém místě pro ni vidí prostor na evropské úrovni. Elity z nových členských zemí by rády viděly kombinaci národní a regionální, zatímco staré země EU by o něco více preferovaly úroveň evropskou.

BOJ S NEZAMĚSTNANOSTÍ	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
na národní úrovni	49	49	37	42	38	37
na evropské úrovni	16	17	17	19	9	13
na regionální a národní úrovni	11	10	5	7	12	13
na všech třech	10	0	14	6	11	10
na regionální úrovni	8	24	14	13	23	18
na národní a Evropské úrovni	5	0	11	10	6	6
na regionální a evropské úrovni	1	0	2	2	1	1

Shoda mezi skupinami končí v otázce úrovně řešení boje s kriminalitou, kdy čeští poslanci, stejně jako jejich kolegové z východu, stále preferují národní instituce. Čeští a západní byznysmeni se opět spíše přiklání k evropským institucím, které by se podle nich měly v této otázce více angažovat. Elity ze starých zemí EU se v podobně silném podílu přiklání ke kombinaci národní a evropské úrovně. Regionální instituce by u nich, na rozdíl od Čechů, ale neměly do boje s kriminalitou tolik vstupovat, resp. považují regionální úroveň za méně významnou.

BOJ S KRIMINALITOU	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
na národní úrovni	43	27	29	28	35	27
na evropské úrovni	20	39	28	33	19	24
na všech třech	13	10	11	9	15	19
na regionální úrovni	10	17	4	5	6	10
na národní a Evropské úrovni	9	2	23	21	17	13
na regionální a národní úrovni	5	5	3	3	5	6
na regionální a evropské úrovni	1	0	2	1	1	0

Zcela naopak tomu je ale u imigrační politiky, kdy by podle většiny dotázaných měla rozhodovat Evropa, následovaná národními vládami. Jde tedy o politiku, která by měla být řešena v širších kontextech a napříč jednotlivými zeměmi, podobně jako politika životního prostředí.

IMIGRAČNÍ POLITIKA	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
na evropské úrovni	60	55	51	56	39	36
na národní úrovni	24	33	18	19	34	34
na národní a Evropské úrovni	11	10	20	22	17	21
na všech třech	4	2	7	1	7	6
na regionální a národní úrovni	1	0	0	0	2	1
na regionální úrovni	0	0	3	0	1	1
na regionální a evropské úrovni	0	0	1	0	0	1

Přistěhovalectví a environmentální otázky jsou tedy v očích elit oblastmi s výraznou vahou evropské roviny, ačkoliv velká část z nich je přesvědčena, že by do ní měly silněji mluvit i národní instituce. Podobně silnou podporu má ale i komplexní řešení, kdy by se otázky životního prostředí měly řešit na všech třech úrovních.

POLITIKA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
na evropské úrovni	53	52	52	61	36	40
na národní úrovni	20	21	7	11	18	15
na regionální úrovni	10	7	6	4	9	6
na všech třech	10	10	17	5	17	19
na národní a Evropské úrovni	5	10	14	14	14	16
na regionální a národní úrovni	3	0	2	1	4	2
na regionální a evropské úrovni	0	0	2	3	1	2

Řešení politik na jednotlivých úrovních je také spjata s finančními zdroji, které jsou na těchto úrovních k dispozici. Respondenti byli požádáni, aby rozdělili 100 Kč, zaplacených občanem na daních, na regionální, národní a nadnárodní úroveň, vyjádřili svoji představu o distribuci daní. Sto korun bylo myšleno pouze symbolicky a použito v českém případě. V podstatě šlo o procentní rozdělení celého „balíku“ občanem zaplacených daní na jednotlivé úrovně (viz. tabulka 25).

Průměrné hodnoty ukazují, že čeští poslanci jsou nejsilnějšími zastánci silného státu, když by pro národní rozpočet alokovali největší podíl z možné stokoruny, tedy by si chtěli ponechat největší vliv na to, kam vybrané daně půjdou. O něco méně by poslali přímo do regionů a skutečné nejmenší částku by poslali do Bruselu. Podobně to vidí jejich zkušenější evropští kolegové, jen částka, kterou by přičkli nadnárodní Evropě by byla o několik bodů vyšší. To elity z nových členských zemí, stejně jako čeští ekonomičtí reprezentanti, by nejvíce peněz poslali přímo do regionů a až poté by nechali peníze pro rozpočet na národní úrovni.

Tabulka 25. Redistribuce daní

MÁTE K DISPOZICI 100 KORUN ZAPLACENÝCH OBČANEM NA DANÍCH, JAK JE ROZDĚLÍTE NA REGIONÁLNÍ, NÁRODNÍ A NA EVROPSKOU ÚROVEŇ? (průměrné hodnoty)	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Národní	44,1	38,0	39,05	43,39	42,2	42,1
Regionální	40,8	47,3	37,30	33,09	43,2	42,7
Evropskou	15,1	14,7	18,10	20,83	14,5	15,2

Pozn.: V případě, že součet ve sloupci nedává 100%, jedná se o chybějící odpovědi.

Pokud se podíváme na jednotlivé země, uvidíme, že většina z nich se přiklání k tomu, aby největší část daní končila v národních rozpočtech. Největšími zastánci silného státního rozpočtu jsou elity z Velké Británie, Litvy, Rakouska, Estonska, Dánska a Portugalska, které by alokovaly téměř až polovinu z navrhovaných 100 korun pro národní úroveň a zároveň by na druhém místě zásobovaly regionální rozpočty. Proti nim stojí převážně postkomunistické Bulharsko, Polsko, Slovensko, Česká republika, v nichž by ekonomické a politické elity do regionů naopak poslaly nejvíce peněz, větší část by daly státu a zbytek by poslaly do Bruselu. Tam by ostatně žádný ze států neposlal nikdy více než na regionální nebo národní úroveň. Tučně jsme v posledním sloupci zvýraznili pouze ty země, kde by ekonomické a politické elity přidělily více než jednu pětinu z vybraných peněz na evropskou úroveň.

Tabulka 26. Redistribuce daní dle zemí

MÁTE K DISPOZICI 100 KORUN ZAPLACENÝCH OBČANEM NA DANÍCH, JAK JE ROZDĚLÍTE NA REGIONÁLNÍ, NÁRODNÍ A NA EVROPSKOU ÚROVEŇ? (průměrné hodnoty) - ČTĚTE VODOROVNĚ -	NÁRODNÍ	REGIONÁLNÍ	EVROPSKOU
<i>Velká Británie</i>	51,6	37,3	11,2
<i>Litva</i>	49,2	35,5	15,3
<i>Rakousko</i>	47,55	31,49	22,75
<i>Estonsko</i>	46,72	40,04	12,40
<i>Dánsko</i>	45,49	37,95	13,49
<i>Portugalsko</i>	45,38	34,19	20,38
<i>Maďarsko</i>	44,95	38,35	16,11
<i>Francie</i>	43,77	33,95	21,79
<i>Itálie</i>	40,84	38,68	20,56
<i>Německo</i>	39,57	32,82	20,54
<i>Řecko</i>	33,78	31,16	14,51
<i>Bulharsko</i>	36,5	48,9	14,6
<i>Polsko</i>	38,3	48,0	13,7
<i>Slovensko</i>	40,4	44,3	15,3
<i>Česká republika</i>	41,9	43,1	15,0
<i>Španělsko</i>	35,7	42,3	22,0
<i>Belgie</i>	25,2	39,0	18,45

3.6. Reflexe EU

Často se diskutuje otázka, že si všechny země v EU nejsou rovny a že někteří si jsou rovnější než ostatní. V následující otázce se skutečně ukázalo, že především noví členové EU cítí, že nejsou v unii slyšeni tak, jak by si přáli. 63% z nich si myslí, že ti, kteří rozhodují na úrovni Evropské unie, neberou dostatečně v úvahu zájmy jejich země, zatímco u poslanců starých členských zemí si to myslí jen 35% z nich. O tomto jsou dokonce přesvědčeni dva ze tří českých poslanců a více než polovina vrcholných představitelů byznysu.

Ještě větší podporu vyvolalo tvrzení, že zájmy některých členských zemí mají příliš velkou váhu na úrovni EU, když s ním vyjádřilo souhlas 90% politických elit nových členských zemí a 78% z původní patnáctky.

Tabulka 27. Zájmy jednotlivých zemí EU

NYNÍ VÁM PŘEČTU NĚKOLIK TVRZENÍ O POLITICE NA NÁRODNÍ A EVROPSKÉ ÚROVNI. ŘEKNĚTE MI PROSÍM, DO JAKÉ MÍRY SOUHLASÍTE S KAŽDÝM Z NICH. (Zcela souhlasí / spíše souhlasí)	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Zájmy některých členských zemí mají příliš velkou váhu na úrovni EU.	40/51	49/46	28/50	30/47	39/51	40/47
Ti, kteří rozhodují na úrovni Evropské unie, neberou dostatečně v úvahu zájmy České republiky (dosad' konkrétní stát).	13/60	20/39	7/26	7/35	15/48	13/49

Ačkoliv se všechny státy necítí být v EU spravedlivě reprezentovány a dostatečně silně při prosazování svých zájmů, tak v naprosté většině uznávají profit členství pro svoji zemi. Východoevropané jsou v hodnocení prospěchu své země o trochu rezervovanější, nicméně i oni z 90% tvrdí, že jejich země ze členství profituje. Politické elity jsou ve svých hodnoceních také o něco kritičtější. Když se podíváme zpátky na rozložení odpovědí k požadovaným cílům EU, uvidíme spojitost, že ekonomické elity, které preferují spíše volný trh než sociální jistoty EU, jsou zároveň více přesvědčeni o prospěchu země ze členství, tedy lze předpokládat, že preferovaná hospodářská dimenze unie byla v jejich očích naplněna.

Tabulka 28. Prospěšnost členství v EU

POKUD VEZMETE V ÚVAHU VŠECHNY OKOLNOSTI, ŘEKL(A) BYSTE, ŽE ČESKÁ REPUBLIKA (doplňeno jméno dané země) ZE SVÉHO ČLENSTVÍ V EU:	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
má prospěch	89	93	94	97	89	93
nemá prospěch	11	5	5	2	6	2
Neví, odmítl	0	2	2	2	4	5

3.7. Percepce evropské politiky a EU

Ačkoliv většina dotázaných si myslí, že evropský integrační proces by se měl dále prohlubovat, podpora je významně silnější u starých členských zemí, než je tomu u těch nových. Zajímavé je, že tato otázka byla spíše vnímána dle země původu, než dle toho, zda respondent pochází z tábora ekonomických nebo z tábora politických elit.

Tabulka 29. Prohlubování evropského integračního procesu

NĚKTERÍ ŘÍKAJÍ, ŽE EVROPSKÝ INTEGRACNÍ PROCES BY SE MĚL DÁLE PROHLUBOVAT, JINÍ ŘÍKAJÍ, ŽE ZAŠEL JIŽ PŘÍLIŠ DALEKO. JAKÝ JE VÁŠ NÁZOR?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
<i>Průměrná hodnota</i>	5,53	5,39	7,20	7,07	6,16	6,25

Pozn.: (škála od 0 -zašel již příliš daleko, do 10 -měl by se dále prohlubovat)

Jako nejdůležitější aktér Evropské unie by podle českých poslanců měl být i do budoucna zůstat jednoznačně samotný členský stát. České ekonomické elity si to myslí také, ale jsou ve své podpoře o něco vlažnější, stejně jako kolegové z východní Evropy. Jejich názory se tak rozcházejí s představou starších politických kolegů v unii, kteří více podporují posílení moci Evropského parlamentu, i když se také silně přiklání k tomu, aby členské státy zůstaly hlavními aktéry EU. Češi se také příliš neshodují s elitami z ostatních zemí v tom, zda by se měla Evropská komise stát skutečnou vládou EU, když si to myslí jen každý třetí z českých respondentů, zatímco v ostatních zemích je o tom přesvědčena více než polovina z nich.

Tabulka 30. Hlavní aktéři EU

DO JAKÉ MÍRY SOUHLASÍTE S NÁSLEDUJÍCÍMI VÝROKY? (Zcela souhlasí / spíše souhlasí)	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Členské státy by měly zůstat hlavními aktéry v EU.	70/19	38/55	37/33	33/40	52/34	42/41
Moc Evropského parlamentu by měla být posílena.	18/30	23/30	47/33	29/44	22/40	18/39
Evropská komise by se měla stát skutečnou vládou Evropské unie.	5/28	13/28	16/35	12/37	12/39	14/37

Budoucí podoba samotné EU v následujících deseti letech se rýsuje poněkud odlišně v očích elit z nových a ze starých zemí i z politických a ekonomických táborů. Čeští poslanci, stejně jako jejich východní kolegové podporují na prvním místě rostoucí pomoc regionům EU s ekonomickými a sociálními problémy. Nejčastěji by si tedy přáli, aby byl akcent EU zaměřen na pomoc jejich zemím, které se potřebují životní úroveň dorovnat původní patnáctce. Ekonomické elity těchto zemí a elity západní Evropy nejsilněji podporují jako cíl sjednotit zahraniční politiku EU.

To vidíme při pohledu na intenzitu podpory, ale pokud se podíváme na celkový souhlas, pak zjistíme, že oba tábory, jak nové, tak staré členské země, většinou podporují veškeré předložené návrhy, tedy i to, že by mělo v následujících deseti letech dojít k sjednocení systému sociálního zabezpečení i daňového systému. Jednotný daňový systém také jako jediný získává o něco intenzivnější podporu u ekonomických elit než u těch politických. České elity jsou ale v těchto otázkách poněkud rezervovanější a spíše s nimi nesouhlasí a to dokonce i ekonomické elity, i když jejich podpora těmto návrhům je o něco silnější než podpora politických elit.

Tabulka 31. Podoba EU v následujících deseti letech

POKUD SE ZAMYSLÍTE NAD PODOBOU EU V NÁSLEDUJÍCÍCH 10 LETECH, MOHL(A) BYTE MI ŘÍCI, ZDA S NÁSLEDUJÍCÍMI NÁVRHY: <i>(Zcela souhlasí / spíše souhlasí)</i>	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Více pomoci regionům EU s ekonomickými a sociálními problémy	46/38	29/55	58/30	33/42	61/32	45/44
Jednotná zahraniční politika vůči zemím mimo EU	28/40	38/50	60/27	60/28	47/37	54/37
Společný systém sociálního zabezpečení	10/29	12/31	35/34	29/34	30/36	26/36
Jednotný evropský daňový systém	10/23	10/38	33/28	38/26	18/36	22/32

Skupiny se neshodují ani v otázce budoucnosti obranné politiky EU, ač velké zastání získává existence jak národní, tak evropské armády. Pro české elity je nejpřitažlivější zachování dominantní role národních armád a až na druhém místě podporují kombinaci obou dvou. Pouze ekonomické elity původní patnáctky jako prioritní vidí roli evropské armády.

Tabulka 32. Národní versus evropská armáda

VYSKYTUJÍ SE NÁZORY, ŽE BY EVROPA MĚLA MÍT SVOJI SAMOSTATNOU ARMÁDU. JINÍ ŘÍKAJÍ, ŽE KAŽDÝ STÁT BY SI MĚL ZACHOVAT SVOJI NÁRODNÍ ARMÁDU. JAKÝ JE V TOMTO OHLEDU VÁŠ NÁZOR?	ČR		Staré země EU		Nové země EU	
	POL.	EKON.	POL.	EKON.	POL.	EKON.
Národní armádu	56	41	25	18	37	26
Evropskou armádu	13	22	34	43	17	26
Obojí, jak národní, tak evropskou armádu	29	37	38	38	44	46

Pozn. zbytek odpovědí do 100% tvoří odpovědi „žádná“ nebo „nevím“.